

קבלת מצוות בגיור

הגיור כזכות והבאת קטן לבית הדין

הרב אפרים ולץ

לאחר שדנו בשיטות הפוסקים בשאלה כיצד פועל דין זכין בגיור הקטן, נותר לבחון עדיין מהי אותה הזכות שעליה מבוססת הפורמולה של זכין בסוגיה זו.

כפי שצינו לעיל, המגנון של זכין פועל רק כאשר ברור לכל שיש כאן זכות, כאשר חלק מן הראשונים הדגישו עוד כי דווקא מפני שמדובר בגר קטן על הזכות להיות 'זכות גמורה'. שומה עלינו לברר אפוא האם עצם הגיור הוא הזכות המדוברת; האם הזכות קשורה בקבלת התורה והמצוות או בהצטרפות לעם ישראל; האם זוהי זכות בכל מקרה ומקרה או שישנם מקרים בהם לא נוכל לומר שהגיור הוא וודאי זכות לקטן; האם ישנה השפעה לשאלה מי הביא את הקטן להתגייר; והאם תהיה לכך השפעה על האפשרות שלו למחות לכשיגדיל.

האם כל גיור הוא זכות?

מן הסוגיה עצמה נראה שהזכות איננה הנחה מובנית בכל גיור באשר הוא:

אמר רב הונא: גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין.

מאי קמ"ל? דזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו, תנינא: זכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לאדם שלא בפניו!

מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה, דהא קיימא לן דעבד ודאי בהפקירא ניחא ליה, קמ"ל דהני מילי גדול, דטעם טעם דאיסורא, אבל קטן - זכות הוא לו.

לימא מסייע ליה: הגיורת, והשבוייה, והשפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד; מאי לאו דאטבלינהו על דעת בית דין!

לא, הכא במאי עסקינן - בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו, דניחא להו במאי דעביד אבוהון.

(כתובות יא, א)

עצם הדיון בשאלה אם נוח לגוי במצב ההפקר ללא המצוות, והטענה שגר קטן הבא עם הוריו זוהי זכות עבורו להתגייר, מניחה שלא בכל מצב ומקרה הגיור הוא זכות, ועלינו לבחון האם ישנם חריגים בהם אין זו זכות להתגייר, לפחות לא 'זכות גמורה', ויתכן אף שבמצבים מסוימים הגיור הוא חובה בעבורו.

אכן, הפוסקים האחרונים דנים במקרים שונים אשר לדעתם אין זו זכות לקטן להתגייר, ובמקרים כאלו יתכן שהגיור של הקטן לא יחול.

גיור במשפחה שאינה שומרת מצוות

אחת מן השאלות הנפוצות בגר קטן היא ביחס למי שגדל במשפחה וחינוך שאינם שומרי תורה ומצוות או שכלל אינם יהודיים. האם ניתן לומר שגם במצב דברים כזה הגיור נחשב לזכות, או שמא, קטן שיתגייר לתוך עולם בו ברור לנו שהוא לא יקיים תורה ומצוות, הרי שהגיור גרם לו לחובה.

השרידי אש נקט קו תקיף בנושא לשלילה:

וידע כת"ר כי בדבר הזה כבר דנו רבותינו גדולי ההוראה בדור שלפנינו וכולם הורו ואמרו, שאין לגייר בזמננו גר קטן אפילו אם אביו ואמו רוצים בכך... והעיקר, שאין בזמננו שום זכות לקטן שגיררו אותו, ובפרט מי שמתגדל בבית הורים שאינם מקיימים תורה ומצוות, והילד ג"כ לא יקיים את המצוות שנתחייב בהם ע"י גירות. **וא"כ לא זו בלבד שאין הגירות זכות לו, אלא היא חוב גמור, ואסור לגרום חוב לאדם אף על פי שאינו יהודי.** ולא עוד, אלא שהגירות שהיא חובה לו היא בטלה ומבוטלה ואינו גר כלל ויבוא לידי מכשול, שיחשבוהו וגם הוא יחשוב א"ע לישראל. ואין לשער ולתאר את ריבוי המכשולים שיצאו מזה. ולכן חלילה וחלילה להעלות על דעתו כלל, שאפשר להקל ולמול בן נכרית. ואל ישמע לקול רבנים טועים ומתעים, שרוצים להעביר ישראל על דתו ועל טהרתו. ילכו אחרי הבעלים שיעשו להם ואנחנו נלך אחרי ה' אלקינו ונשמע בקולו.

(שרידי אש ב, סא)

העולה מדברי השרידי אש הוא שהזכות המדוברת בגיור היא קיום המצוות, ואם כן כאשר מדובר בקטן שלא עתיד לקיים מצוות אין זו זכות עבורו אלא חובה.

הרב נחום אליעזר רבינוביץ', לעומת זאת, סבר גם הוא שהזכות היא במישור קיום המצוות, אך אדרבה זו הסיבה מדוע לגייר:

מעתה נראה אנו, איזו חובה יכולה להיות כאן? ברור שעצם הגירות הוא זכות גדולה, שהרי הוא נכנס תחת כנפי השכינה, וממילא אף הוא נכלל במה ששנינו (סוף מכות): "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר' (ישעיה מב, כא)". ופירש הרמב"ם (שם): "**מחמת רבוי המצוות, אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות, ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה**". ומביא שם דוגמא של מעשי צדקה וגמילות חסדים, שרוב בני אדם תזדמן להם מצוה כזו.

(שיח נחום סח)

הרב רבינוביץ' מביא בשם הרמב"ם שהעובדה שנינו מצוות רבות לישראל היא זכות, משום שכך יזדמן בוודאי לכל אחד לקיים מצווה כלשהי בשלמות ולזכות בחיי העולם הבא, ואם כן גם עבור הגר הקטן זכות היא לו שוודאי יקיים מצווה כלשהי במשך חייו בשלמות.

הבית יצחק מגדיר את הזכות באופן מעט שונה, גם הוא סובר שהזכות והחובה הם במישור קיום המצוות, ואולם הוא מדייק כי הזכות היא שכרו של הקטן כיהודי, וממילא אף אם לא ישמור מצוות עדיין זכות היא לו, שכן יזכה לחיי העולם הבא, אף אם יענש על עברותיו:

והנה אם אביו רשע, מחלל שבת ואוכל נבלות, ואימו נכרית, ובודאי הבן יגדיל ויתחזק בדרך זו, לכאורה אין זכות לוולד, שאם ישאר נכרי לא יענש ואם יהיה ישראל יענש, מ"מ כבר כתבתי דהוה זכות להגר, דאף שיענש מ"מ יש לו חלק לעוה"ב, משא"כ אם ישאר נוכרי.

(בית יצחק יורה דעה ב, ק, אות יא)

גם האגרות משה מבין כי מדובר במישור שכר המצוות, וגם הוא מציין כי ייתכן שלהיות רשע ישראל עדיף על האפשרות להישאר גוי:

אך נכון הדבר כשיגדיל להטבילו עוד הפעם לגרות בפני ב"ד משום שלא ברור הדבר במדינה זו שהוא זכות כיון שבעוה"ר קרוב שח"ו לא ישמור שבת וכדומה עוד איסורים. **אך אפשר שמ"מ הוא זכות שאף רשעי ישראל עדיפי מעכו"ם [...]**

(אגרות משה יורה דעה א, קנח)

יתכן שניתן לנסח את דברי הבית יצחק והאגרות משה באופן עקרוני יותר – ההנחה של חכמים היא שזוהי זכות להתגייר, כי מעלת היהודי גבוהה ממעלת הגוי (ולכן גם יש לו חלק לעולם הבא). רק בהינתן מצב שבו ברור כי הגוי היה מעדיף שלא להתגייר (בהפקירא ניחא ליה) נדחית החזקה שיש כאן זכות.

הרב קוק פסק כי אין לגייר קטן שלא ישמור מצוות, אך לא נימק זאת משום שאין זו זכות לקטן אלא משום שחסר עיקר הגירות:

אמנם כ"ז הוא רק אם הוא באופן כזה, שאנו יודעין שבגדלותו יקיים את המצוות, דבאמת הלא קבלת המצוות היא עיקר של הגירות... ודאי צריך עכ"פ שאביו או אמו, או שניהם יחד, ימסרו אותו על דעת קבלת המצוות. אבל בענין שהדבר מתברר, שאין דעתם כלל לקיים ולהזהר מאיסורי תורה, מאי מהני מה שהם מוסרים אותו לגירות ע"ד ב"ד, דפשיטא דלא עדיפא מסירתם מאילו מסר א"ע לגירות במילה וטבילה, שכיון שחסרה קבלת המצוות אין זו גירות כלל, וה"נ כן מדין ק"ו.

(דעת כהן קנז)

הרב קוק אינו מציין בהקשר הזה את העובדה שאין זו זכות לקטן. יתכן שלדעתו שאלת קיום המצוות היא ראשונית יותר מאשר השאלה אם אפשר להפעיל בגיור את המנגנון של 'זכין'. יתכן עוד שלדעתו הגדר של זכין קשור בממדים אחרים שאינם תלויים בשמירת תורה ומצוות.

כיוון מעין זה ניתן למצוא בהמשך דבריו של האגרות משה לעיל התולה את הזכות במישור אחר, המישור המשפחתי, גם במצב בו הוא יחטא:

וגם הוא זכות מחמת דניחא ליה במאי דעביד אביו ובפרט אחרי שגם אמו נתגיירה שבאופן זה הוא יותר זכות... לכן יותר קרוב שהוא זכות, אבל לצאת מידי ספק לגמרי יהיה טוב לזכור להטבילו כשיגדיל.

(שם)

כמובן שהנימוק הזה איננו חידוש של האגרות משה, אלא שהוא מעמיד את דברי הגמרא בזה שנוח לקטן במה שעושה אביו גם אל מול קיום המצוות, ובכך מראה שהזכות לדעתו איננה בהכרח קיום המצוות אלא במישור משפחתי יותר, שנח לו לקטן להיות כאביו ושהוא סומך עליו במעשיו.

דברים אלו מעלים את השאלה האם יתכן שבמצבים מסוימים עצם ההצטרפות לעם ישראל תחשב לזכות שמספיקה בשביל לגייר את הקטן, גם במצב בו ספק אם יקיים תורה ומצוות. מקרים כאלו ישנם לרוב במדינת ישראל, בה נוח ופשוט יותר לגדול כיהודי מאשר כגוי.

על דעת הוריו ועל דעת ב"ד

הגמרא קובעת כי העובדה שהקטן הובא לבית דין על ידי אביו מחייבת שהגיור הוא זכות בעבורו. הפוסקים דנו בשאלות שונות סביב הלכה זו – האם הלכה זו נהגת דווקא באביו או גם באימו או אפוטרופוס מסוג אחר, ומה יהיה הדין כאשר בית הדין הוא שנזקק לגייר את הקטן בטול המשפחה.

הביאו אביו

בגמרא בכתובות שראינו דוחים את ניסיון הסיוע לרב הונא מהמשנה בטענה שמדובר שם במי שנתגיירו עם אביהם ו"ניחא להו במאי דעביד אבוהון". כך הביין גם הריטב"א שכתב שהסיבה מדוע לא הביאו הוכחה מילדי ישראל במעמד הר סיני היא מפני ששם נתגיירו עם אבותיהם וודאי נוח להם בגיור.

בפשטות, הסוגיה מדברת על מי שהתגייר יחד עם ילדיו או לחילופין הוא יהודי וילדיו גויים. לא ברור מה יהיה הדין באב גוי שהביא את ילדיו לגיור – האם גם שם נח להם במעשיו של אביהם שהרי הם סומכים עליו, או שהכוונה היא שניחא להם להיות כמוהו?

מתוך הסוגיה קשה לפשוט שאלה זו. מדברי הרשב"א אנו שומעים שאומרים ניחא להו רק כשנתגייר עימו בפועל: לא שיהא חלוק בדבר זה בין אב ואם שהבנים ג"כ נגררין אחר האם, אלא כאן שהביאתו ולא נתגיירה והתם שהביאו ונתגייר עמו.

(רשב"א כתובות יא, א)

מיהו אביו?

שאלה שעסקו בה הפוסקים בהקשר זה היא מי נחשב כאביו של הגר הקטן לעניין גיור זה – האם אביו הביולוגי או אביו ההלכתי (נפק"מ לבן הנוכרית שאינו מיוחס אחר אביו היהודי) או אולי אפילו אביו המאמץ?

הרב קוק פסק שהקריטריון לגדר מיהו אביו של הילד אינו הלכתי, אלא מי שיש לו בפועל קשר של אבהות אל אותו קטן – בין אם הוא אביו הביולוגי או המאמץ. אמנם אם אימו תתנגד, הולכים אחרי אימו:

הנה מטעם רצון האב העיר כת"ר, שכיון שמצד הדין הולד כמותה, ואינו אביו כלל, א"כ אין הסכמתו מועלת לזה. **ולענ"ד דאין יחש האב מצד דבר תורה שייך להך דהכא**. ... הטעם הוא משום הא דמסיק הש"ס דניחא להו במאי דעביד אבוהון, כלומר ורחמי האב הם על הבן, ע"כ מסתברא לן דניחא להבן הקטן במאי דעביד אבוהי, שהוא דורש טובתו, והטעם הזה אינו תלוי בדין תורה, אם הוא נחשב לאב או לא, כ"א מה שהוא ע"פ טבע האב שלו ורחמיו עליו. ועפ"ז אף אנו נאמר, דבישראל שיש לו בן מנכרית, אע"פ שע"פ דבר תורה אינו בנו לכל דבר, **מ"מ הרי אהבה טבעית של אב לבן יש כאן. ואנן סהדי דניחא ליה במאי דעביד אבוהי**, וכה"ג מטבילין אותו על דעת ב"ד. [...]

וכ"ז היינו צריכים אם הי' כאן רק דעת אביו לבדו, **כמובן כ"ז שאמו לא תמחה בדבר, שאם היא מוחה הרי כיון דמעיקר הדין אינו אביו**, וכל מה שסומכין עליו הוא רק מטעמא דמסתמא ניח"ל במאי דעביד מי שהוא סומך עליו, א"כ **ודאי דעל אמו הוא סומך יותר מעל אביו**, דסתם קטן קיי"ל דבתר אמו גריר.

(דעת כהן קמז)

יתכן להסיק את התשובה לשאלה זו מדברי רש"י (כתובות שם, והמאירי שכתב מעין זה): **'והן נעשין לו אב** והרי הוא גר על ידיהן' – דהיינו, שהגורם המאפשר לבית הדין לגייר את הקטן הוא מפני שהם נעשים כאביו של היתום. ממילא יתכן שלאב מאמץ תהיה אפשרות לגייר את בנו המאומץ גם כן, שכן ברור שלא מדובר באבהות ביולוגית בהכרח, אולם יש לדון במהותה של אותה אבהות שמוגדרת לבית הדין. על פי שיטת חכמי ספרד שראינו לעיל, שדין זכין הוא למעשה ביטוי לאפוטרופסות על הילד, נראה שלא יהיה הבדל עקרוני בין אב ביולוגי לכל אפוטרופוס אחר באשר הוא.

האם יש דין מחאה בגיירו אביו?

אחת הנפקא מינות האפשריות שהעלו הפוסקים בין גיור על דעת ב"ד לבין גיירו אביו היא בשאלה האם יכול הגר הקטן למחות משיגדיל.

הרשב"א כותב בפירוש שאין הבדל בזה בין ב"ד לאביו ובשניהם יכול למחות (וכן פסק השולחן ערוך (יורה דעה רסח, ז)):

אמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות. כלומר **ואפי' נתגיירו בניו ובנותיו עמו**. תדע לך מדאקשינן עליה ממתני' דהגיורת והשבוייה וממתני' דאלו נערות שיש להן קנס ולא פרקינן הכא במאי עסקינן בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו כדפרקינן לעיל.

(רשב"א שם)

בניגוד לשיטה זו, החת"ם סופר פסק שקטן שגירו אביו אינו יכול למחות. החת"ם סומך את שיטתו על הרי"ף ובה"ג שדחו את דין המחאה של רב יוסף, ועל הרמב"ם שדחה את דין מחאת הקטן להלכות מלכים. החת"ם מסביר (שלא כפי שהסברנו בפרק הקודם) שבהלכות מלכים מדובר שהוא מתגיר על דעת ב"ד, ובהלכות איסורי ביאה הביאוהו הוריו:

ואען ואומר לפע"ד **בנידן דידן לא צריכנא לכל זה** דאע"ג דבש"ע סתם הדברים ופסק שיכולים למחות מ"מ בהביאתו אמו צל"ע אם נימא שיכול למחות לכשיגדל ולא יהיה נידון לישראל מומר...

ואין רחוק בעיני שגם דעת הרמב"ם כן שהרי בפ"ג מאיסורי ביאה מייתי דקטן מטבילי' על דעת ב"ד ולא מייתי כלל שיכול למחות, רק בפ' י' ממלכים מייתי דיכול למחות. **ואי נימא דסבירא ליה כשיטת בה"ג אתי שפיר דבאיסורי ביאה מיירי שהביאוהו אביו או אמו** להתגיר דבסמוך לו מיד כתב דין מעוברת שטבלה אין בתה צריך טבילה משו"ה לא הזכיר שם שיכול למחות, **ובהל' מלכים מיירי שבא בפני עצמו להתגיר** דומי' דרישא בן נח שבא להתגיר על דעת עצמו הכי נמי הקטן שבא בפ"ע בלא אבותיו אז יכול למחות אבל עם אמו לא שמענו.

(חת"ם סופר יורה דעה ב, רנג)

מתשובת החת"ם עולה יסוד חשוב. המדד האם הגירות היא זכות לו אינה עניין אובייקטיבי ביחס לקבלת תורה ומצוות, אלא מבחן שהוא לא פחות מזה נסיבתי-סובייקטיבי שקשור במשפחה ובחברה – הסיבה שכאשר הביאוהו הוריו אינו יכול למחות היא משום שאך טבעי הוא לילד לגדול יחד עם משפחתו באותו האופן וודאי זכות היא לו, אולם אם בית הדין מגיירים אותו אין זה ודאי שהגירור הוא זכות לילד ולכן הוא יכול למחות כשיגדל.

הבית יצחק חלק על החת"ם (אבן העזר חלק א כט, ז-ח) וכ"נ בגרש"ש (כתובות יג). הבית יצחק טען גם שהחת"ם יודה גם הוא בהורים חילוניים שיוכל הילד למחות לכשיגדל, כי אז זו ודאי אינה זכות גמורה להתגיר ויכול לבטל הזכייה.

הביאתו אימו

שאלה נוספת שעלתה בפרשנים היא מעמד הגר שהביאתו אימו. יש שדייקו בזה מדברי רש"י:

על דעת ב"ד - אם אין לו אב, ואמו הביאתו להתגיר.

(רש"י כתובות יא, א)

מדבריו ברור שלאימו של הגר אין מעמד של 'ניחא ליה במאי דעבידא אימו'. יתכן שהיסוד לכך הוא שהאב הוא אבי המשפחה והכל הולכים אחריו.

הרב בקשי דורון (כתב העת תושבע"פ יג) מסביר זאת בכך שהגירור נמסר למי שאחראי על רוחניותו של הגר, תפקיד בו נושא האב ולא האם, והוא נמסר לבית הדין בהעדר אביו של הקטן.

המאירי לעומת זאת מעלה שיש אומרים שדין האם כדין האב. הרשב"א סבר כאותם יש אומרים בפירוש:

לא שיהא חלוק בדבר זה בין אב ואם שהבנים ג"כ נגררין אחר האם אלא כאן שהביאתו ולא נתגיירה והתם שהביאו ונתגייר עמו וה"ה לאם דניחא להו למעבד מאי דעבד אבוהון או אמן, כן נראה.

(רשב"א שם)

בא לבד או הביאוהו ב"ד בכפיה

שאלה נוספת שעלתה מדברי רש"י היא, האם כאשר אין לקטן הורים יכולים ב"ד לגיירו על דעתו או אפילו על דעתם שלהם?

הרשב"א דייק מרש"י שטרם לציין שאימו של הגר הביאתו שאין לב"ד לחזר אחר גיורו של הקטן מעצמם. כך גם נשמע מדברי הר"ן (כתובות ד, א באלפס) והמאירי שצריך לפחות שהגר הקטן יביע את רצונו להתגייר:

גוי קטן שבא לפני ישראלים ותבע מהם שיגיירוהו ואין לו אב, או שיש לו אב ואין האב בא להתגייר עד שיתגייר בנו עמו על דעת האב ואף הוא אינו כדאי למסור לו עול מצות שיתגייר על סמך אותה הודעה, **הואיל ומכל מקום הוא תובע בכך מטבילין אותן על דעת בית דין.**

(בית הבחירה למאירי שם)

ראשוני אשכנז, כמו המרדכי שמביא את הראבי"ה, הלכו גם הם בדרך זו ופסקו שאם אמנם רצה הקטן להתגייר שומעים לו, אך לא ניתן לגייר קטן שלא ברצונו:

גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד מצאתי כתוב בשם רבי אבי"ה דאיירי **כגון שאמר גיירוני, וקמ"ל אע"ג דאין לו דעת שומעין לו דזכות הוא לו, אבל אם אין רוצה אינו גר.** תדע דהא מיירי כשיד ישראל תקפה עליהם כדאמרין בתר הכי, ואם הגדילו [*דוקא] יכולין למחות, וא"כ נגייר כל בניהם הקטנים.

(מרדכי יבמות מ)

מדברי המרדכי אנו שומעים את הסיבה העקרונית למניעה זו – תקפידו של בית הדין איננו לגייר את כל באי העולם, או אפילו קטני העולם. גם לו היינו פוטרם את בעיית הרצון בקבלת המצוות בגיור, בית הדין נזקק רק למי שפונה אליו, ולא יוזם גיור מעצמו.

בניגוד לעמדות חכמי אשכנז וספרד שראו צורך, לכל הפחות לכתחילה, ברצונו של הקטן, נראה כי התוספות רי"ד בסוגיה בכתובות סובר שהגיור חל גם שלא ברצון הגר הקטן כלל:

גר קטן - אע"פ שאין לו אב ואם כגון תינוק שנמצא מושלך **או ששבו ישראל קטני פלישתים**, ב"ד מלין אותם והרי כישראל לכל דבר.

(תוספות רי"ד כתובות יא, א)

התוספות רי"ד קובע כי בית הדין מגייר קטנים ששבו במלחמה, ומהרמב"ם עולה גישה דומה ביחס לישראל ששבה קטן גוי יכול לגיירו:

ישראל שתקף בגוי קטן או שמצא תינוק גוי והטבילו לשם גר הרי זה גר, לשם עבד הרי זה עבד, לשם בן חורין הרי זה בן חורין.

(רמב"ם הלכות עבדים ח, כ)

אם נחזור לנימוקו של המרדכי, היה נראה שיש כאן מחלוקת עקרונית, האם מוטל על בית הדין לחזר אחר גיורם של הגויים. אמנם גם דבריו המפורסמים של הרמב"ם בהלכות מלכים המטילים על ישראל 'לכוף את כל באי עולם לקבל מצוות' אינם מדברים אלא במצוות בני נח, ולא מצאנו מי שסבור שיש לגייר את הגויים. על כן, נראה הסברו של האור שמח בדברי הרמב"ם. האור שמח העיר כי דברי הרמב"ם אלו מופיעים בתוך הלכות עבדים ולא בקובץ הלכות הגיור שבהלכות איסורי ביאה, ובהתאם לכך הסביר האור שמח ברמב"ם שאין מדובר על גר קטן סתם, אלא על מי שישראל קנאו ורוצה לגיירו, כפי שנראה במקורה של ההלכה בירושלמי (יבמות ח א):

ולכן פירש רבינו או במצא תינוק מושלך, או בתקף עו"ג קטן שבידו לתקוף בו ומסור בידו לעבוד בו, לכן יכול לטובלו לשם גר, **אבל מי שאינו תחת ידו כבנו של ארכינוס אינו מוהלו ומטבילו בלא דעת האב.**

(אור שמח שם)

אם כן, המחלוקת בין הרמב"ם והרי"ד לראשוני אשכנז וספרד אינה כה קיצונית. הראשונים לעיל סבורים שללא הוריו של הקטן, צריך הוא להביע רצון בגיור. אל מול זה, דברי האור שמח מחדדים את העובדה שהרמב"ם והרי"ד אמנם לא חייבו את רצונו של הקטן, אבל דיברו דווקא על מי שיש לבית דין או לאדם המגייר זיקה ואחריות כלפי הקטן¹.

לדיון הזה יכולה להיות משמעות רבה ביחס למדיניות הגיור בארץ. האם אנו יכולים והאם נכון ליזום גיורים לאזרחים שאינם יהודיים במדינת ישראל. מחד, אין הם בהכרח מביעים רצון בגיור, ואין לנו מגמה לגייר את כל באי העולם, אך מאידך, ודאי שגויים אלו (מבלי קשר למצב המשפחתי הספציפי שלהם) הם תחת אחריותנו ובדיקה אלינו, ואם כן יתכן שיש לגיטימציה, ואולי אף נכון יהיה, לקרבם לתורת ישראל ולגיורם.

סיכום

לסיכום, ראינו שלוש אפשרויות בהבנת משמעות הזכות בגיור – האחת תולה את הזכות בעצם היות הגוי ליהודי, על כל המעלה הרוחנית שיש בכך. השנייה תולה את הזכות בכך שהגוי זוכה לקיים תורה ומצוות, ובמידה שאנו

¹ כך למשל הסיק הרב וורנר (כתב העת תורה שבעל פה, יג) שניתן לגייר ילדה שאומצה בלא לספר לה שגוירה. כל הזכויות שמורות ©

מניחים שהוא לא יקיימן הגיור הופך לחובה. האפשרות השלישית היא שהזכות היא עניין משפחתי-חברתי התלוי בנסיבות, והוא חל גם במצב בו ספק אם הגר יקיים תורה ומצוות?

ראינו כי לשאלה מי מביא את הקטן לגיור עשויה גם כן להיות משמעות על תהליך הגיור. כאמור, הפוסקים נחלקו האם גיור משפחתי עדיף על גיור של בית הדין או להפך (נפק"מ בעיקר לעניין האפשרות למחות לכשיגדיל). אך מעבר לכך, זהו פתח לדיון עד כמה נכון לייצר או לעודד באופן יזום "גיור מלמעלה" ולהביא את קטני הגויים שבינינו להתגייר.

² כאמור, במצב דברים בו ברור שהוא לא יקיים מצוות, יתכן שלא נוכל לגיירו כי לב הגיור חסר כאן, גם מבלי להזדקק לשאלת קיום גדר זכין.